

Srbija je ove grejne sezone u samom vrhu zemalja sa najzagađenijim vazduhom. Vlasti uveravaju da nema mesta panici, Svetska zdravstvena organizacija daje alarmantne podatke o smrtnosti usled zagađenja vazduha. Za promenu stanja ne uliva nadu činjenica da je nenamenski potrošeno gotovo pola milijarde evra naplaćenih od privrede i građana na ime ekoloških naknada. Prema navodima istraživača, novac namenjen za zaštitu životne sredine trošen je na reparacije u raznim drugim sektorima.

Zagađeno, al' standard

Krajem decembra, direktor Svetske zdravstvene organizacije (SZO) za Srbiju upozorio je da od posledica zagađenja u zemlji godišnje umre više od 6.000 ljudi.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić objasnio je za "Kurir" da je "vazduh za onoliko lošiji koliko nam je standard viši", dodajući da se aerozagađenje u Beogradu poslednjih godina pogoršalo zbog porasta broja automobila. "Što, je l' nam bio bolji vazduh pre dve godine? I pre četiri? I pre deset?", upitao je Vučić.

Godišnji izveštaji Agencije za zaštitu životne sredine (SEPA) koja od 2010. godine prati koncentracije štetnih mikročestica PM_{10} i $PM_{2.5}$ (pre osnivanja Agencije, ova merenja vršio je Republički hidrometeorološki zavod) ukazuju da zagađenost vazduha u više mesta u Srbiji tokom poslednjih 10 godina i jeste bila hroničan problem.

Tako se u prvom dostupnom izveštaju Agencije, od pre 10 godina, navodi da je vazduh najveći deo godine bio u kategoriji "zagađen" ili "jako zagađen", i to u Pančevu, Lazarevcu, Beogradu, Nišu i Novom Sadu. Prema podacima Agencije za period od 2016. do 2018. godine, koje je analizirao *Centar za istraživačko novinarstvo Srbije* (CINS), u područjima oko 13 gradova zagađenost je u ovom periodu varirala, ali je u najvećem broju mesta sve vreme bila na visokom nivou. Tako su godišnje vrednosti PM_{10} u 2018. bile iznad propisanih na svim mernim mestima i to više od 35 dana koliko je dozvoljeno.

Uobičajeno stanje

Da ovogodišnja situacija nije ništa gora od prethodnih godina, u saopštenju su podsetili i iz Instituta za javno zdravlje "Milan Jovanović Batut". Oni su dali preporuku da osetljive osobe ograniče svoj boravak napolju (deca, stariji i hronični bolesnici), naglašavajući da

“koncentracije zagađenja zavise od klimatskih uslova na određenoj teritoriji i uobičajene su za ove vremenske uslove i zimski period”.

“Ako nam Batut kaže da situacija nije alarmantna jer je takvo stanje bilo i prethodnih godina, da li to znači da mi treba da prihvatimo da je stanje takvo?”, kaže za *European Western Balkans (EWB)* menadžerka projekata u oblasti energije, klime i životne sredine Beogradske otvorene škole Mirjana Jovanović.

“Ako hiljade ljudi godišnje umru od posledica zagađenja, da li mi treba da prihvatimo da je to uobičajeno stanje? Mislim da se ne sme normalizovati da je vazduh ovoliko zagađen”, ističe Jovanović.

Pulmolog i načelnik Odeljenja za intervencije Gradskog zavoda za plućne bolesti i tuberkulozu u Beogradu Dejan Žujović naveo je da Gradski zavod “uz ovakav kvalitet vazduha, ima i po dva puta više pacijenata sa pogoršanjem simptoma od onoga što bismo očekivali”.

Institut za javno zdravlje “Milan Jovanović Batut” demantovao je medijske navode o tome da se sve više dece javlja lekaru zbog respiratornih problema. “Prema potvrđenim informacijama iz zdravstvenih ustanova, broj dece koja su primljena na lečenje nije povećan, već je ovaj broj uobičajen odnosu na onaj koji se beleži u prethodnim godinama u istom vremenskom periodu”, navodi se u saopštenju “Batuta”.

Govoreći o zagađenju vazduha u gostovanju na RTV “Pink”, ministar zdravlja Zlatibor Lončar izjavio je da zagađenja vazduha ima, ali da nema razloga za paniku, jer ono ne može da dovede do ozbiljnih zdravstvenih problema.

Međutim, studija Svetske zdravstvene organizacije (SZO) Uticaj ambijentalnog zagađenja na zdravlje - poziv na akciju (2019) o posledicama dugoročnog izlaganja aerozagađenju, koja se naslanja na registre Instituta za javno zdravlje “Milan Jovanović Batut” za period 2010-2015, pokazuje da se u Srbiji svake godine, samo zbog izlaganja mikročesticama $PM_{2.5}$, jednog od tipova opasnih čestica, dogodi 3.600 prevremenih smrti, od čega polovina u Beogradu (u kojem živi nešto manje od trećine stanovništva Srbije).

Iako Agencija za zaštitu životne sredine podatke o merenjima kvaliteta vazduha sa mernih stanica širom Srbije objavljuju svakog sata, “problem sa podacima koje Agencija objavljuje jeste što su oni tako predstavljeni, da vam je kao građaninu teško da razumete šta oni zapravo znače, jer je za njihovo tumačenje potrebno određeno predznanje”, ističe Jovanović. Zbog toga, građani za informisanje o stanju vazduha pretežno koriste aplikacije AirCare i AirVisual. Jovanović ističe da ovo jesu verodostojni podaci, s obzirom na to da ove aplikacije koriste podatke sa mernih stanica iz SEPA mreže.

Za sada bez konkretnog rešenja

Kako pokazuje poslednji dostupan izveštaj Agencije (2018), najveći izvor opasnih mikročestica PM_{10} i $PM_{2.5}$ predstavljaju toplane snage ispod 50 megavata i individualna ložišta. Iz njih potiče čak 57 odsto emisija mikročestica PM_{10} i dve trećine emisija $PM_{2.5}$.

Zaštitnik građana Zoran Pašalić pokrenuo je 13. januara postupak kontrole nad Ministarstvom zaštite životne sredine, jer ministarstvo "u dužem vremenskom periodu nije sprovelo nijednu konkretnu meru povodom žalbi građana".

Ministarstvo zaštite životne sredine (MZŽS) oglasilo se saopštenjem, u kojem je navelo da je "u vezi sa smanjenjem zagađenja vazduha uradilo sve što je u njegovoj nadležnosti", navodeći da su lokalne samouprave te koje su zakonski odgovorne za kvalitet vazduha na svojoj teritoriji, ali da većina nema plan njegove zaštite.

Ministarstvo je izašlo i sa spiskom mera koje je neophodno preduzeti radi poboljšanja kvaliteta vazduha, ističući da je od predloženog u njihovoj formalnoj nadležnosti samo jedna od ukupno devet tačaka, koja se tiče izrade planova kvaliteta vazduha jedinica lokalnih samouprava.

Iz MZŽS nisu odgovorili na pitanje *EWB* o tome da li se planiraju konkretni koraci u smeru sprovođenja predloženih mera, te da li su utvrđeni rokovi.

Poziv na odgovornost zbog prekomernih emisija

Da za sada ne samo da nisu preduzete konkretne mere radi poboljšanja kvaliteta vazduha, već Srbija ima problem i sa primenom Direktive o velikim ložištima, a Nacionalni plan za smanjenje emisija (*National emission reduction plan* - NERP) nije usvojen, ističu i iz Sekretarijata Energetske zajednice (EZ).

Naime, kako je prethodno preneo *EWB*, Sekretarijat je ovog meseca pokrenuo postupak protiv Srbije zbog nepotpune primene Direktive o velikim ložištima. Kako se navodi u saopštenju Sekretarijata, devet od šesnaest velikih ložišta u Srbiji emituju previše štetnih gasova, da vlasti, a Srbija, ni pored ponovljenih poziva, nisu zvanično usvojile NERP.

Najveći problem, kažu iz EZ, predstavljaju emisije sumpor-dioksida. Direktor Sekretarijata Energetske zajednice (EZ) Janez Kopač rekao je prošle nedelje za agenciju *Beta* da, prema podacima iz 2018. godine, emisije gasova u termoelektrani „Kostolac“ prekoračuju planirane 14 puta, a u termoelektrani „Nikola Tesla“ u Obrenovcu 4,7 puta, podsećajući da Srbija nije usvojila NERP.

„NERP se primenjuje“, rekli su iz Ministarstva zaštite životne sredine, i to "u skladu sa

odredbama Uredbe o graničnim vrednostima emisija zagađujućih materija u vazduh iz postrojenja za sagorevanje”.

Srbija ima dva meseca da reaguje na navode Sekretarijata.

Zagađenje koje prelazi državne granice

Posledice zagađenja koje se stvara na Zapadnom Balkanu, a kojem između ostalog doprinose i pomenute emisije iz velikih ložišta, pogađa i stanovnike Evropske unije. Prema podacima objavljenim u okviru kampanje EU against Coal, 16 starih termoelektrana iz doba Jugoslavije zagađuje vazduh više nego 250 termoelektrana u EU.

Studija o hroničnom zagađenju ugljem na Zapadnom Balkanu, koji je objavila jedna od vodećih evropskih neprofitnih organizacija u oblasti uticaja životne sredine na zdravlje Health and Environment Alliance (HEAL), procenjuje da se više od polovine broja preuranjenih smrtnih slučajeva prouzrokovanih emisijama iz termoelektrana na ugalj sa Zapadnog Balkana dogodi u EU. Samo u 2016. godini, u od gotovo 4.000 preuranjenih smrtnih slučajeva usled zagađenja ugljem, 2.013 pogodilo je stanovništvo EU, dok se 1.239 smrtnih slučajeva dogodilo na Zapadnom Balkanu.

Spremni za Poglavlje 27

Međutim, nade da će se Srbija uskoro ozbiljno pozabaviti reformama u oblasti životne sredine itekako ima. Naime, ministarka za evropske integracije Jadranka Joksimović saopštila je 21. januara da je Srbija zvanično podnela pregovaračku poziciju za Poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promene.

“Važno je istaći da pregovaračka pozicija za poglavlje 27 dolazi u pravom momentu, u trenutku formulisanja evropskog “Zelenog dogovora” praćenog Investicionim planom, koji je predsednica EK Ursula fon der Lajen predstavila 14. januara u Strazburu. To je značajno, posebno imajući u vidu da je najavljen i poseban Zeleni dogovor za Zapadni Balkan, koji će, takođe, opredeliti velika sredstva za ovu oblast”, rekla je ministarka.

Ono što u svetlu najava o novim sredstvima za oblast zaštite životne sredine ne uliva poverenje u promene, jesu rezultati istraživanja ekološkog centra “Stanište” iz Vršca, o tome da je u Srbiji između 2010. i 2018. godine u nenamenski potrošeno gotovo pola milijarde evra naplaćenih od privrede i građana na ime ekoloških naknada.

Prema navodima istraživača, novac namenjen za zaštitu životne sredine trošen je na subvencije komunalnim preduzećima, asfaltiranje ulica, rekonstrukciju mostova, saobraćajnice, zimsku službu, čišćenje kanala, saniranje štete od poplava, hvatanje pasa, čak

i na naknade za ujede pasa, suzbijanje komaraca i krpelja, sanaciju bunara, izgradnju i rekonstrukciju vodovoda, nabavku autobusa, plaćanje duga za gas, javnu rasvetu, ugradnju stolarije, popravku krovova.

Vlada Srbije formirala je na sednici 17. januara Radnu grupu za sistemsko rešavanje pitanja zaštite vazduha u Srbiji i imenovala premijerku Anu Brnabić za predsedavajuću. Nakon prvog sastanka Radne grupe održanog 22. januara, iz Vlade su ponovili da nema razloga za zabrinutost, jer je koncentracija čestica blizu prosečnim vrednostima za ovo doba godine.

Izvor: europeanwesternbalkans.rs